

Opgave 1 Criminaliteit: rol van beveiligingsbedrijven

tekst 1

HIER WAAK IK

SAMENVATTING

Nederland telt 55.000 agenten en 35.000 particuliere beveiligers. De beveiligingsindustrie is de afgelopen jaren spectaculair gegroeid.
5 (...)

10 Waar komt die explosie van bewakers vandaan? Is de criminaliteit zo toegenomen dat de overheid het niet meer alleen kan bolwerken? Of voelen we ons, ongeacht de werkelijkheid, onveiliger dan vroeger?

15 Het aantal door de politie geregistreerde misdrijven is tussen 1960 en 2004 vertienvoudigd, van globaal 130.000 tot 1,3 miljoen. (...) (cijfers: cbs). Maar de criminaliteit is sinds 1960 niet alleen toegenomen, zij is ook van karakter veranderd. De weggevallen

20 sociale controle in openbaar vervoer en winkels heeft tal van gelegenheden gecreëerd voor vandalisme, vernielingen, zwartrijden, winkeldiefstallen en wat dies meer zij. (...)

25 Richard Franken is commercieel directeur van Trigion Beveiliging, dat samen met Group4Securicor en Securitas de top drie in de beveiligingsbedrijven vormt. (...) Franken keert zich tegen de vooroordelen die er over particuliere beveiligers bestaan: "Er is veel koudwatervrees, commercie is vies en men is bang voor wapengebruik door particuliere bewakers. Maar er is geen enkel beveiligingsbedrijf dat de ambitie heeft om met wapens te gaan werken."
35 (...)

bron: Maandblad M van NRC Handelsblad van 7 juli 2007 door Hugo Arlman (sterk ingekort)

Opgave 1 Criminaliteit: rol van beveiligingsbedrijven

Bij deze opgave hoort tekst 1 uit het bronnenboekje.

Lees tekst 1.

Zie de regels 1 tot en met 5 van tekst 1.

- 3p 1 Noem **één** politietaak die wel en noem **twee** politietaken die niet door particuliere beveiligers mogen worden overgenomen.

Criminaliteit heeft materiële en immateriële gevolgen voor burgers, bedrijven en overheid.

- 4p 2 Noem twee materiële gevolgen en twee immateriële gevolgen van criminaliteit voor burgers en/of bedrijven en/of de overheid.

Zie de regels 9 tot en met 11.

Volgens de Veiligheidsmonitor 2008 voelde in 2008 20 procent van de Nederlanders zich wel eens onveilig. In 2007 was dit percentage iets hoger. Nederlanders voelen zich onveilig dan op grond van de werkelijke cijfers te rechtvaardigen is.

- 2p 3 Geef hiervoor een verklaring. Betrek in je antwoord de rol van de media.

Zie de regels 12 tot en met 15.

De door de politie geregistreerde criminaliteit geeft geen volledig beeld van de werkelijke criminaliteit.

- 1p 4 Geef hiervoor een reden.

Zie de regels 16 tot en met 23.

De auteur van tekst 1 geeft aan dat de criminaliteit sinds 1960 niet alleen is toegenomen, maar ook van karakter is veranderd. Deze verandering kan in verband worden gebracht met maatschappelijke ontwikkelingen. De auteur noemt in dit verband de weggevalle sociale controle in het openbaar vervoer en in winkels.

- 4p 5 Noem twee **andere** maatschappelijke ontwikkelingen die kunnen hebben geleid tot een toename van vandalisme, zwartrijden en winkeldiefstal. Licht het mogelijke verband toe tussen elke maatschappelijke ontwikkeling en deze vormen van criminaliteit.

Zie de regels 24 tot en met 35.

Alleen de politie (en het leger) heeft in Nederland volgens de wet het recht om wapens te dragen en zondig te gebruiken.

- 1p 6 Met welk begrip wordt deze bevoegdheid van de overheid aangeduid?

Opgave 2 Criminaliteit: de opvoedpolitiek van het kabinet Balkenende IV

tekst 2

Verwaarloosde zondebokken bij de kladden

5 **Politici die zich zorgen maken over de jeugd zijn van alle tijden. Maar de plannen om de overheid te laten ingrijpen in het privéleven van gezinnen, gaan zeer ver.**
(...)
Politici proberen elkaar af te troeven met stoere plannen om jongeren en hun ouders bij de les te houden. Nooit eerder overwoog de overheid zó
10 serieus om de voordeur van het gezin open te wrikken. (...) En het meest ingrijpend van allemaal: als het aan de regering ligt, krijgt elk kind – uit een probleemgezin of niet – een elektro-
15 nisch dossier dat elke ongerechtigheid in zijn ontwikkeling tot volwaardig burger boekstaft.
(...)

Vanuit partijpolitiek oogpunt bezien, is er eveneens sprake van een op-
20 merkelijke doorbraak, meent docent politicologie André Krouwel van de Vrije Universiteit in Amsterdam. (...) De ChristenUnie was lange tijd mordicus tegen ingrijpen in gezins-
25 situaties en voor de soevereiniteit in eigen kring¹⁾. Maar sinds André Rouvoet programmaminister is geworden, speciaal voor Jeugd en Gezin, is ook zijn partij in beweging.
30 De harde werkelijkheid van probleemjongeren heeft Rouvoet doen inzien dat de overheid wel achter de voordeur móét ingrijpen. De ChristenUnie is veel pragmatischer geworden, zegt
35 Krouwel. (...)

bron: NRC Handelsblad van 4 juli 2007 door Antoinette Reerink (ingekort)

noot 1 Samenlevingsvormen als gezin, school, kerk hebben hun eigen zelfstandigheid en gezag zonder beïnvloeding en toezicht door de staat.

tekst 3

Voorkomen jeugdcriminaliteit

Waar gaat het om?

Jeugdcriminaliteit lijkt een hardnekkig probleem. Te veel kinderen komen met politie en justitie in aanraking vanwege
5 het plegen van strafbare feiten. De beste manier om te voorkomen dat jongeren op het verkeerde pad raken, is hen van jongs af aan zo weinig mogelijk bloot te stellen aan risico-
10 factoren, en zoveel mogelijk aan beschermende factoren. Risicofactoren kunnen gelegen zijn in het kind zelf, in de gezinssituatie, in de situatie op school of in maatschappelijke
15 omstandigheden. De ouders moeten nadrukkelijk ook worden aangesproken op het gedrag van hun kinderen.
(...)
Bij jongeren die (vaak in groepsverband) overlast veroorzaken en
20 jongeren die strafbare feiten hebben gepleegd, zijn politie en justitie aanzet. Het kabinet bereidt een wetsvoorstel voor dat gemeenten in staat moet stellen sneller te reageren
25 op overlast veroorzakende jongeren door bijvoorbeeld een gebieds- of contactverbod op te leggen. (...)

Voor jongeren die strafbare feiten hebben gepleegd, wordt door de minister van Justitie een beleidsprogramma 'Aanpak Jeugdcriminaliteit' opgesteld. Ook voor deze jongeren is het van groot belang om weer de aansluiting naar de samenleving: school
30 en werk, en een positieve vrijetijdsbesteding te vinden. Maatregelen als HALT, STOP, Doe Normaal en ook de inzet van de gedragsbeïnvloedende maatregelen zijn mede hierop gericht.
35 Daarnaast wordt de kwaliteit van de maatregel van plaatsing in een justitiële jeugdinrichtingen op een hoger niveau gebracht. Een goede nazorg na verblijf in een justitiële jeugdinrichting is noodzakelijk om de kans op recidive te verkleinen. Er dient een naadloze overdracht plaats te vinden
40 tussen justitiële organisaties en lokale organisaties met heldere afspraken: er is een plek op school, of werk, er is een veilige plek om te wonen, eventuele gezinsleden zijn voorbereid op de thuiskomst en worden waar nodig ondersteund in het weer op-
45 pakken van de opvoeding.
55

bron: Programma voor Jeugd en Gezin 2007-2011: Alle kansen voor alle kinderen, mr. A. Rouvoet, minister van Jeugd en Gezin, Kamerstuk van 28 juni 2007

Opgave 2 Criminaliteit: de opvoedpolitiek van het kabinet Balkenende IV

Bij deze opgave horen de teksten 2 en 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Op 7 februari 2007 presenteerden de partijleiders Balkenende (CDA), Bos (PvdA) en Rouvoet (ChristenUnie) het regeerakkoord 'Samen werken, samen leven'. Deze politici willen een "samenleving waarin de overheid grenzen stelt". Door zich te bemoeien met het leven van burgers, hoopt het kabinet veiligheid, respect en sociale samenhang te kunnen bereiken.

De teksten 2 en 3 gaan over de vraag hoe het kabinet 'probleemjongeren' wil gaan aanpakken.

Lees de regels 1 tot en met 17 van tekst 2.

Het is de bedoeling van minister Rouvoet dat vanaf 2008 ieder kind dat in Nederland wordt geboren een Elektronisch Kinddossier krijgt. Dit dossier bevat informatie over het kind, de gezinssituatie en de omgeving.

- 2p 7 Leg uit met welk uitgangspunt van de rechtsstaat het aanleggen van een elektronisch dossier voor ieder kind in strijd kan zijn.

Lees de regels 18 tot en met 35 van tekst 2.

Het artikel eindigt met een opmerking van universitair docent André Krouwel. Krouwel stelt dat de ChristenUnie aanvankelijk tegen ingrijpen in gezinssituaties was, maar veel pragmatischer is geworden.

- 2p 8 Leg op grond van een kenmerk van pragmatisme uit dat volgens Krouwel de ChristenUnie pragmatischer is geworden.

Lees de regels 1 tot en met 17 van tekst 3.

In het beleidsprogramma 'Alle kansen voor alle kinderen' doet minister Rouvoet voorstellen om de jeugdcriminaliteit aan te pakken. Er wordt bij het bestrijden van criminaliteit onderscheid gemaakt tussen twee typen maatregelen: repressieve en preventieve.

- 2p 9 Leg uit welk type maatregelen minister Rouvoet voorstaat in de regels 1-17.

Lees de regels 18 tot en met 27 van tekst 3.

Sancties als straffen en maatregelen worden opgelegd met verschillende doelen. Eén van deze doelen is (generale) preventie.

- 2p 10 Welke twee **andere** doelen worden nagestreefd met een gebieds- of contactverbod voor jongeren die overlast veroorzaken?

In het wetsvoorstel voor een gebieds- of contactverbod krijgt de politie bevoegdheid zo'n verbod op te leggen aan overlast veroorzakende jongeren. Deze bevoegdheid moet eerst in de wet worden opgenomen, voordat de politie op grond daarvan mag optreden.

- 1p 11 Welk uitgangspunt van het strafrecht of strafprocesrecht is te herkennen in de eis dat bevoegdheden van de politie in de wet moeten staan?

Lees de regels 28 tot en met 55 van tekst 3.

Er bestaan verschillende theorieën om crimineel gedrag te verklaren. De bindingstheorie van Hirschi verklaart vooral waarom mensen geen crimineel gedrag vertonen. Het beleidsprogramma 'Aanpak Jeugdcriminaliteit' sluit aan bij de bindingstheorie.

- 4p **12** Geef eerst een beschrijving van de bindingstheorie.
Leg vervolgens uit dat het beleidsprogramma 'Aanpak Jeugdcriminaliteit' aansluit bij de bindingstheorie.

Maak gebruik van tekst 3.

Een kenmerk van de democratische rechtsstaat is de scheiding van machten, de zogenaamde 'trias politica'.

Van twee van de drie machten is een taak te herkennen in tekst 3.

- 2p **13** Welke twee machten zijn dit? Citeer de betreffende zinnen uit tekst 3 waarin de taak van ieder van die beide machten te vinden is. Vermeld daarbij de regelnummers.

Opgave 3 Politieke besluitvorming: Nederland en Europa ten strijde tegen overgewicht

tekst 4

“Kabinet, pak vetzucht aan”

Het kabinet reageert niet adequaat genoeg op de toenemende vetzucht in Nederland. Dat vindt de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ), het belangrijkste adviesorgaan van de regering op het gebied van de volksgezondheid. Voorzitter Floris Sanders kwalificeert de overheidsaanpak vandaag in het maandblad M als “teleurstellend, inconsistent en veel te afwachtend.”

Vetzucht neemt in Nederland epidemische vormen aan, zegt directeur-generaal Hans de Goeij van het ministerie van Volksgezondheid.

“De epidemie heeft het karakter van een sluipmoordenaar. Als dit zo door gaat, komt er voor het eerst in de geschiedenis een generatie die haar eigen kinderen overleeft.” (...)

Te zwaar maakt ziek. Van elke honderd sterfgevallen brengt het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu er vijf in verband met overgewicht. Elk jaar krijgen naar schatting van hetzelfde instituut 40.000 dikke Nederlanders suikerziekte, hoge bloeddruk, hart- en vaatziekten en ook kanker omdat ze te dik zijn.

naar: NRC Handelsblad van 2 juli 2005 (ingekort)

tekst 5

Fragmenten uit de Preventienota ‘Kiezen voor gezond leven’

Uitvoering van lokaal preventiebeleid ondersteunen

Met de nota ‘Kiezen voor gezond leven’ wil het kabinet meer regie zetten op en ondersteuning bieden bij de uitvoering van het preventiebeleid. (...) Voor elke gemeente is het ontwikkelen en uitvoeren van lokaal gezondheidsbeleid een opdracht.

5 Landelijke aanpak overgewicht

Overheid (Rijk en gemeenten), scholen, bedrijfsleven, werkgevers en zorgsector gaan burgers helpen ‘de gezonde keuze’ gemakkelijker te maken. (...)

De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft samen met de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in januari 2005 een convenant gesloten met een aantal belangrijke partijen: de levensmiddelenindustrie, de horeca, de cateraars, de supermarkten, de zorgverzekeraars, de werkgevers en de georganiseerde sport. De ondertekenaars pakken ieder op hun manier overgewicht in Nederland aan. (...)

bron: Preventienota ‘Kiezen voor gezond leven’, Kamerstuk van 6 oktober 2006; website van Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (sterk ingekort)

tekst 6

Overheid onderschat probleem vetzucht

Van onze verslaggeefster Carlijne Vos

AMSTERDAM Nederlanders blijven te zwaar. Vooral de overheid laat het afweten bij de aanpak van obesitas.

5 “Het bedrijfsleven neemt meer verantwoordelijkheid. In Den Haag gaat de aandacht meer uit naar roken, drugs en alcohol dan naar overgewicht, de sluipmoordenaar van deze tijd.”

10 Dit zegt Paul Rosenmöller, voorzitter Stuurgroep Convenant Overgewicht. (...)

Minister Klink van Volksgezondheid heeft woensdag gezegd ‘bewegen op

recept’ te willen regelen. Daarmee
15 neemt hij het advies van het College van Zorgverzekeringen (CVZ) over om preventie in de basisverzekering op te nemen.

Volgens Rosenmöller is dat een stap in
20 de goede richting. Maar overgewicht is volgens hem niet alleen een gezondheidszorgprobleem. Alle ministeries moeten hun verantwoordelijkheid nemen. (...) Rosenmöller pleit voor
25 betere samenwerking tussen de ministeries. “Ze hebben nu geen idee van elkaar wat de ander doet.”

bron: de Volkskrant van 25 mei 2007

tekst 7

Niet zappen, opstaan - dat scheelt vijf kilo

Door Ahmet Olgun

Eurocommissaris van volksgezondheid Markos Kyprianou komt vandaag met concrete voorstellen om overgewicht
5 en vetzucht in de Europese Unie te bestrijden. Tweehonderd miljoen volwassenen in de Europese Unie kampen met overgewicht of zelfs obesitas, ziekelijk overgewicht.

10 “Obesitas grijpt in Europa in rap tempo om zich heen en dit levert niet alleen groot gevaar voor de volksgezondheid op maar ook hoge economische kosten”, zei Kyprianou onlangs. Overgewicht verhoogt het risico op tal van
15 ernstige ziekten, waaronder hartaandoeningen, beroertes, aandoeningen aan de luchtwegen, artritis en bepaalde vormen van kanker.

20 De ‘obesitasepidemie’ is verantwoordelijk voor tussen de twee en acht procent van de totale ziektekosten in de EU. In Nederland ligt dat percentage rond de twee, of een miljard euro per jaar, zegt Wanda Bemelmans van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (...)

Overgewicht en obesitas kennen meer dan één oorzaak, en dat verklaart
30 volgens Bemelmans de late belangstelling. Ongezond voedsel wordt steeds meer, aantrekkelijker en goedkoper aangeboden, terwijl als gevolg van de automatisering mensen
35 tegenwoordig ook nauwelijks bewegen op hun werk, vat Bemelmans de oorzaken kort samen. “Die vele oorzaken maken dat dit probleem moeilijk is aan te pakken.” (...)

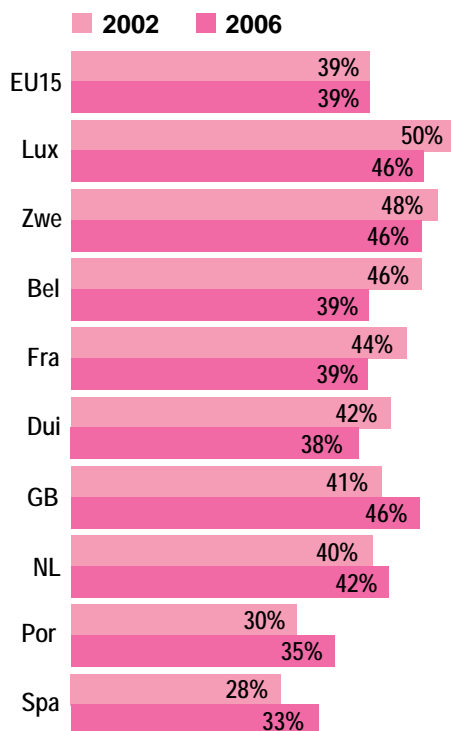
- 40 “We zijn meer gaan eten, er is continu voedsel in overvloed en we bewegen steeds minder. Mensen zijn niet gemaakt om generaties lang te veel voedsel tot zich te nemen.”
- 45 Eurocommissaris Kyprianou zal naar verwachting een integrale aanpak voorstellen. Via voorlichting aan consumenten, het aanzetten van fabrikanten tot het produceren van gezonder voedsel en het veranderen van de
- 50 ‘obese omgeving’ moet overgewicht worden bestreden. Ook zal hij pleiten voor meer lichamelijke opvoeding in het lespakket, gezond voedsel in
- 55 schoolkantines, en schoolfruit, verwacht Bemelmans. Kyprianou kan de lidstaten niet dwingen zijn voorstellen uit te voeren.
- Toch is zo’n ‘strategische aanpak’
- 60 nuttig, meent Bemelmans. Volgens haar wordt de ‘maatschappelijke druk’ op de overheden en instanties steeds groter om overgewicht te bestrijden.
- “Scholen zagen tot een paar jaar terug
- 65 nog geen rol voor hen weggelegd bij de bestrijding van overgewicht, nu erkennen ze ten minste hun verantwoordelijkheid.”

naar: NRC.Next van 30 mei 2007 (ingekort)

afbeelding 1

We zijn te zwaar

Het percentage Europeanen dat het eigen gewicht te hoog vindt

bron: NRC.Next van 30 mei 2007

Opgave 3 Politieke besluitvorming: Nederland en Europa ten strijde tegen overgewicht

Bij deze opgave horen de teksten 4 tot en met 7 en afbeelding 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Bijna de helft van de volwassenen en één op de vijf kinderen in Nederland kampen met overgewicht. In de lidstaten van de Europese Unie ondervinden tweehonderd miljoen volwassenen last van overgewicht. De toename van het aantal te dikke mensen is het grootst onder jongeren. Deze stijging is reden tot bezorgdheid, gezien het verhoogde risico op gezondheidsproblemen. De overheid zou volgens veel deskundigen te terughoudend zijn bij de aanpak van overgewicht in Nederland. Op Europees niveau zijn er ook voorstellen gedaan om overgewicht en vetzucht aan te pakken. In deze opgave komen enkele belangrijke aspecten over dit vraagstuk uit de periode 2005-2007 aan de orde.

Lees tekst 4.

De Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ) adviseert het kabinet. De RVZ kan daarmee invloed uitoefenen op het beleid van het kabinet.

1p **14** Noem een machtsbron waarop deze invloed is gebaseerd.

De Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ) probeert kennelijk het probleem van overgewicht onder Nederlanders hoog op de politieke agenda te krijgen.

Of een maatschappelijk probleem op de politieke agenda komt, hangt af van een aantal voorwaarden.

6p **15** Geef drie voorwaarden waaraan voldaan is om het probleem van overgewicht op de politieke agenda te krijgen. Illustreer elke voorwaarde met een verwijzing naar tekst 4 of een citaat uit tekst 4. Vermeld ook de regelnummers.

Het kabinet heeft op 6 oktober 2006 de nota 'Kiezen voor gezond leven' naar de Kamer gestuurd.

Lees de regels 1 tot en met 4 van tekst 5. In deze nota wordt de rol van de gemeente genoemd.

2p **16** Welk gemeentelijk bestuursorgaan is verantwoordelijk voor 'het ontwikkelen en uitvoeren van lokaal gezondheidsbeleid' en welk gemeentelijk orgaan besluit over beleidsvoorstellen?

Lees regels 5 tot en met 12 van tekst 5.

De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen hebben in januari 2005 een convenant¹⁾ gesloten met een aantal belangrijke bedrijven en organisaties. De toenmalige regeringspartijen CDA en VVD waren tevreden met het convenant.

- 2p **17** Op grond van welk uitgangspunt van de christendemocratie is het CDA voorstander van een convenant om een probleem als het overgewicht aan te pakken? Leg je antwoord uit.

noot 1 een convenant is een (vrijwillige) afspraak tussen overheid en bedrijfsleven en/of andere maatschappelijke instellingen waarin vastgelegd wordt dat die partijen een doel nastreven waarbij ze een zekere speelruimte hebben in de manier waarop ze dit doel willen bereiken.

Lees tekst 6.

- 1p **18** Op welk knelpunt van overheidsbureaucratie wijst Paul Rosenmöller in tekst 6?
A langdurige procedures
B onpersoonlijk karakter
C te veel invloed van ambtenaren
D verkokering

Lees tekst 7.

Er zijn omgevingsfactoren die het Nederlandse overheidsbeleid bevorderen of bemoeilijken.

- 2p **19** Noem uit tekst 7 een omgevingsfactor die het Nederlandse beleid over de aanpak van het probleem van het overgewicht bevordert en noem uit de tekst een omgevingsfactor die het Nederlandse beleid bemoeilijkt.

Oud-Eurocommissaris van volksgezondheid Markos Kyprianou kwam in mei 2007 met een uitgewerkt plan ter bestrijding van overgewicht en vetzucht. Hij wilde vaart zetten achter een Europese aanpak om gezonder voedsel te laten produceren.

- 1p **20** Wie besluit(en) over de voorstellen van de Europese Commissie? Kies één van de volgende antwoorden:
A alleen de Raad van de Europese Unie
B alleen het Europees Parlement
C de parlementen van de lidstaten
D de Raad van de Europese Unie en het Europees Parlement

- 1p **21** Op welk van onderstaande terreinen heeft de EU ten opzichte van nationale overheden, bedrijven en burgers de meeste bevoegdheden?
- A criminaliteit bestrijden
  - B eerlijke concurrentie garanderen
  - C mensenrechten eerbiedigen
  - D werkgelegenheid bevorderen

Maak gebruik van tekst 7 en afbeelding 1.

Het vraagstuk van de bedreiging van de volksgezondheid door overgewicht kan worden geanalyseerd met behulp van de vier benaderingswijzen van het vak maatschappijwetenschappen. Deze zijn:

- de politiek-juridische benaderingswijze;
- de sociaal-economische benaderingswijze;
- de sociaal-culturele benaderingswijze;
- de veranderings- en/of vergelijkende benaderingswijze.

- 4p **22** Kies twee benaderingswijzen.

Formuleer bij elk van deze twee benaderingswijzen een analysevraag.

Verwijs bij elk van beide analysevragen naar regels van tekst 7, en/of naar afbeelding 1, waarin informatie wordt gegeven over de geformuleerde vraag.

Opgave 4 De invloed van tv-reclame

tekst 8

Ongezonder eetgedrag door tv

Onderzoeker: vergroot reclameweerbaarheid van kinderen

Tv-kijken is veel slechter voor kinderen dan werd aangenomen, bleek vorige week uit Brits onderzoek. De regels voor op kinderen gerichte reclame mogen daarom best strenger.
5 **Door Raymond Krul**

Internet mag in snel tempo aan populariteit winnen, nog altijd bestaat zo'n 80 procent van op kinderen 10 gerichte reclame uit televisie-commercials. Het merendeel betreft reclame voor zogeheten dikmakers: snoep, snacks, frisdrank, toetjes en fastfoodrestaurants – ook wel aan- 15 gedeut als de Big Five. Moniek Buijzen, onderzoeker aan de Universiteit van Amsterdam, voltooide onlangs een studie naar het effect van reclame op kinderen. Haar belangrijkste conclusie: reclame beïnvloedt het eetgedrag van kinderen significant¹. "Hoe vaker kinderen naar commercials voor dikmakers kijken, hoe ongezonder ze eten. Ook het voedingspatroon van 20 kinderen bleek te verslechteren onder invloed van reclame. Dat is een nieuwe bevinding." In het publieke debat, waar overgewicht bovenaan de agenda staat, 30 gaan stemmen op om reclame die is gericht op kinderen aan banden te leggen. (...) Buijzen is niet voor een reclamevrije (kinder)omroep, maar zou wel meer

35 actie willen zien vanuit de overheid. "Nu legt de overheid te veel nadruk op de eigen verantwoordelijkheid. Maar de commerciële druk is de laatste jaren zo toegenomen dat ouders niet 40 meer weten hoe ze deze het hoofd moeten bieden." Zij is voorstander van een aantal restricties. "Reclame die gericht is op jonge kinderen moet tot een minimum worden beperkt; 45 kinderen die jonger zijn dan 7 jaar, snappen nog niet de intentie van een reclameboodschap." (...) "En consumenteneducatie moet standaard worden op de basisschool. 50 Want in een maatschappij die steeds meer uitgaat van het model van de vrije markt, moeten we kinderen weerbaar maken." Ook Inge Brakman, voorzitter van het 55 Commissariaat voor de Media, pleit voor strengere regels. "Wij houden nu toezicht op commerciële kinderzenders als Jetix en Nickelodeon, maar de websites van die zenders vallen buiten 60 de Mediawet." (...) Hoe zit het met de kinderzenders zelf? René Boogaard, directeur van het commerciële Jetix, piekert er niet over 65 de handschoen op te nemen. "Jetix is geen opvoeder." Adverteerders schuiven in een vroeg stadium bij de zender aan tafel voor het bedenken van de beste verleidingsstrategie. (...)

bron: NRC.Next van 28 februari 2007

noot 1 significant wil zeggen dat de invloed van reclame op het gedrag van kinderen niet aan toeval is toe te schrijven

tekst 9

Reclamekunstjes: de mening van Moniek Buijzen

Reclame heeft wel degelijk invloed op kinderen. Het brengt ze op ideeën en creëert voorkeuren voor de geadverteerde producten. Dat zegt Moniek Buijzen, universitair docent communicatiewetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. (...)

Jong geleerd, oud gedaan

Jonge kinderen zijn over het algemeen gevoeliger voor reclame dan adolescenten en volwassenen, weet Buijzen. “Dit komt doordat ze nog niet goed doorhebben wat reclame is en waar het voor bedoeld is. Tot een jaar of 4 hebben kinderen moeite onderscheid te zien tussen reclames en programma’s, en tot een jaar of 7-8 zijn ze niet volledig in staat de intentie van de adverteerder te doorzien, begrijpen ze nog niet helemaal dat reclame bedoeld is om iets te ver-

kopen. Hierdoor hebben ze nog niet de kritische en soms sceptische houding die wij hebben om reclame te kunnen verwerken en reclametechnieken te doorzien.” (...)

Negatieve effecten

Reclame kan bijdragen aan de ontwikkeling van een kind tot consument, zullen optimisten zeggen. Maar Buijzen weet dat er ook minder gewenste bijwerkingen zijn. “Wij hebben gemerkt dat kinderen die meer naar reclame kijken vaker een materialistische levenshouding hebben (meer waarde hechten aan geld en producten), vaker een conflict hebben met hun ouders (omdat ze door reclame vaker om producten gaan vragen en ouders ze natuurlijk niet altijd hun zin geven). (...)

bron: *www.teleac.nl* van 27 december 2007

tekst 10

‘Seksistische reclame’ stopt als het aan Europarlementariërs ligt

“De reclamebranche mag wel eens emanciperen”, stelt Europarlementariër Emine Bozkurt (PvdA). Zij is lid van de commissie voor vrouwenrechten, die 5 vorige week aan het Europarlement een rapport presenteerde. Daarin wordt gepleit neerbuigende seksistische en rolbevestigende reclame een halt toe te roepen. 10 “Ikzelf heb me behoorlijk geërgerd aan een EK-reclame met bierdrinkende en voetbalkijkende mannen op een bank, terwijl de vrouw bitterballen stond te bakken”, stelt Bozkurt. 15 Bozkurt heeft een zoontje van vier en wil hem opvoeden met de gedachte dat mannen en vrouwen gelijk zijn. “Maar als hij ziet: de vrouw hoort thuis en de man verdient de kost, krijgt hij 20 een vertekend beeld. Dan moet je er later als overheid weer alles aan doen om dat goed te breien. Stereotypen moeten we juist door middel van

reclame proberen te bestrijden,” zei ze 25 tegen *De Telegraaf*.

Wilbert Schreurs, docent reclame- geschiedenis aan de VU in Amster- dam, betitelt het rapport van het Europees Parlement als ‘hopeloos 30 achterhaald’. “De reclame is veel ge- emancipeerder en minder rol- bevestigend dan vaak wordt gedacht. Het volgt de maatschappelijke trend en laat dingen zien die herkenbaar zijn”, 35 zegt hij tegen *De Telegraaf*. En dat stereotypen in de reclame een slechte invloed zouden hebben op kinderen? “Het effect van het rolpatroon dat ze zien, wordt volgens mij overschat”, 40 besluit Schreurs. “Als je vader thuis niks doet, kan je zoveel anti- rolpatronen in je reclame stoppen als je wilt, dat heeft geen invloed op dat kind. De sociale omgeving is veel 45 belangrijker.”

bron: reclamewereld.blog.nl van 8 september 2008

tekst 11

De zender JETIX

Jetix is een Nederlandse televisie- zender. Op 13 februari 2005 werd Jetix de nieuwe naam voor de al sinds 1996 5 operatieve Fox Kids (in Nederland sinds augustus 1997). De naam werd twee jaar eerder al bedacht door het Amerikaanse moederbedrijf, The Walt 15 Disney Company. Jetix is een tele-

visiezender die zich richt op kinderen en zendt voornamelijk Franse, 10 Amerikaanse en Japanse tekenfilms uit. Er worden ook enkele Nederlandse programma’s uitgezonden, zoals de Kids Top 20 en Ernst, Bobbie en de 15 rest.

bron: nl.wikipedia.org van 16 december 2007

Wikipedia is een digitale encyclopedie die door bezoekers wordt aangevuld en up-to-date wordt gehouden.

Opgave 4 De invloed van tv-reclame

Bij deze opgave horen de teksten 8 tot en met 11 uit het bronnenboekje.

Lees de regels 1 tot en met 53 van tekst 8.

Onderzoekers gaan bij het doen van onderzoek veelal uit van een of meer hypothesen.

- 1p 23 Welke hypothese is uitgangspunt geweest voor het onderzoek in tekst 8?
- A De regels voor op kinderen gerichte reclame mogen best strenger (regels 3-5).
  - B Hoe vaker kinderen naar commercials voor dikmakers kijken, hoe ongezonder ze eten (regels 22-24).
  - C Reclame die gericht is op jonge kinderen moet tot een minimum worden beperkt (regels 42-44).
  - D In een maatschappij die steeds meer uitgaat van het model van de vrije markt, moeten we kinderen weerbaar maken (regels 50-53).

Onderzoekers onderscheiden verschillende onderzoeksvragen zoals beschrijvende, evaluatieve en verklarende vragen.

Een voorbeeld van een vraag die een onderzoeker kan stellen is:

Hoe komt het dat kinderen door reclame worden beïnvloed?

- 1p 24 Wat voor soort onderzoeksvraag is dit?
- A een beschrijvende vraag
  - B een evaluatieve vraag
  - C een verklarende vraag

Lees de regels 54 tot en met 60.

In de tekst staat dat het Commissariaat voor de Media toezicht houdt op de commerciële kinderzenders. Het Commissariaat ziet ook toe op naleving van programmavoorschriften en reclameregels door de publieke omroep.

- 1p 25 Wat is de bedoeling van dit toezicht van het Commissariaat voor de Media?
- A het garanderen dat de omroepinstellingen de vrijheid van meningsuiting respecteren
  - B het garanderen van de pluriformiteit en onafhankelijkheid van de informatievoorziening
  - C zorgen dat de zendgemachtigden van de publieke omroep voldoende financiële middelen krijgen
  - D zorgen dat er voldoende concurrentie is tussen de verschillende zendgemachtigden

Lees de regels 61 tot en met 68.

René Boogaard, directeur van de commerciële zender Jetix, is niet van plan iets te doen tegen de op jonge kinderen gerichte reclame voor producten op zijn zender.

- 1p 26 Verklaar het standpunt van Boogaard vanuit het belang van de commerciële zender Jetix.

Lees de regels 1 tot en met 26 van tekst 9.

Onderzoeker Buijzen geeft aan dat jonge kinderen gevoeliger zijn voor reclameboodschappen dan volwassenen.

- 3p **27** Leg dit verschil uit met behulp van het begrip referentiekader. Geef eerst een omschrijving van het begrip referentiekader.

Lees de regels 27 tot en met 41.

Met het uitzenden van reclame vervullen televisiezenders verschillende maatschappelijke functies.

- 3p **28** Leg uit welke maatschappelijke functie reclame vervult volgens Moniek Buijzen. Ga bij de beantwoording van de vraag uit van de regels 30-41. Betrek in je uitleg een tekstfragment.

Lees tekst 10.

Regelmatig laait ook de discussie op over een ander negatief effect van reclame. Tekst 10 is daarvan een voorbeeld. De discussie gaat over de vraag of kinderen een vertekend beeld krijgen door rolbevestigende reclame.

Een theorie die voor deze beïnvloeding een verklaring kan geven, is de cultivatietheorie.

- 2p **29** Wat houdt deze theorie in?

Wilbert Schreurs betwijfelt of stereotiepe beelden van mannen en vrouwen in reclame invloed hebben op kinderen (regels 26-45).

- 2p **30** Leg uit dat hij zijn standpunt zou kunnen onderbouwen met het begrip selectieve perceptie.

Regelgeving en codes over (kinder)reclame is op Europees niveau vastgelegd in de Television Without Frontiers Directive (TWF). Landen zoals Zweden en Duitsland gaan in hun nationale wetgeving verder dan de TWF. Zo is in Zweden tv-reclame gericht op kinderen zelfs verboden. In landen zoals Nederland en het Verenigd Koninkrijk wordt de nadruk vooral gelegd op zelfregulering bij zenders. Zelfregulering betekent dat zenders zelf regels opstellen, bijvoorbeeld regels voor op kinderen gerichte reclame.

- 1p **31** Op grond van welk uitgangspunt zullen liberalen eerder voor zelfregulering kiezen dan voor wetgeving?

Lees tekst 11.

Jetix is een voorbeeld van marktsegmentering.

- 2p **32** Wat is marktsegmentering? Geef een kenmerk van Jetix waaruit dit blijkt.

Jetix is één van de vele commerciële zenders die gericht zijn op het Nederlandse publiek. Over de aanwezigheid en het programma-aanbod van commerciële tv-zenders wordt verschillend gedacht.

- 2p **33** Geef twee argumenten van voorstanders van commerciële tv-zenders.

- 2p **34** Geef twee argumenten van critici van commerciële tv-zenders.

Opgave 5 Massamedia: rechtbankverslaggeving

tekst 12

Zaak-Holleeder

'Als medium heb je de plicht te publiceren'

- Door Jacqueline Wesselius
(...)
- Er is nogal wat deining ontstaan over de contacten tussen Willem Holleeder en de media. Hebben deze zich laten misbruiken? Twee keer sprak
- 5 Holleeder al met *Vrij Nederland* (...) daarnaast wist hij banden door te spelen naar *Nova*: de 'keukentapes' die een tegenwicht moesten vormen tegen de 'Endstra-tapes' die destijds
- 10 naar *Het Parool* waren doorgespeeld. De rechtbank gaf uiting aan haar 'verwondering' dat Holleeder buiten de rechtszaal meer vertelde dan daarbinnen.
- 15 NVJ-secretaris¹⁾ Thomas Bruning verwijst naar de vrijheid van meningsuiting en noemt het 'volstrekt ongepast' als de rechtbank of een andere instantie druk zou uitoefenen op verdachten om niet met de pers te praten.
- 20 (...)
Maar wat als een verdachte – bijvoorbeeld door laster over iemand te verkondigen – een blad of ander medium in het nauw brengt?
- 25 "De primaire verantwoordelijkheid ligt toch bij degene die het interview geeft", zegt persadvocaat Otto Volgenant. "Als zo iemand – de verdachte zelf, of zijn advocaat – erg rare
- 30 dingen zegt, moet je dat als journalist natuurlijk wel verifiëren. Maar als medium heb je eerder de plicht te publiceren dan dingen onder het tapijt te vegen. Daarnaast kun je je afvragen
- 35 of het een goede ontwikkeling is dat verdachten, hun advocaten of ook het OM en de politie meer en meer dingen doorspelen naar de pers. Maar dat is een andere discussie."
- 40 Taco Slagter (nu bij Omroep Max, maar decennialang rechtbankverslaggever bij het AD): "Vroeger, toen de voorlichting nog uitgevonden moest worden, berichtte je zo goed als je kon
- 45 over een rechtszaak. We hielden ons niet in, maar een verdachte werd ook niet bij voorbaat veroordeeld. Er bestonden ook nog geen richtlijnen bij justitie. Daar is De Wijkerslooth, de
- 50 voorganger van procureur-generaal Harm Brouwer, in 2003 mee begonnen. Zijn standpunt was dat als er te veel naar buiten kwam voordat een zaak berecht was, de pers een
- 55 verdachte al bij voorbaat zou veroordelen en dat dit op zijn beurt de rechter zou beïnvloeden. Dat is natuurlijk onzin. En hoe minder het OM of de politie naar buiten brengt, hoe
- 60 meer de pers zelf gaat spitten."

bron: www.villamedia.nl van 25 oktober 2007

noot 1 NVJ = Nederlandse Vereniging van Journalisten

Opgave 5 Massamedia: rechtbankverslaggeving

Bij deze opgave hoort tekst 12 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Willem Holleeder werd eind december 2007 veroordeeld tot 9 jaar gevangenisstraf vanwege het leidinggeven aan een criminele organisatie en afpersing van drie vastgoedhandelaars. De strafzaak startte in april 2007. Het proces kreeg veel media-aandacht.

Tijdens het strafproces zocht Holleeder enkele malen contact met de pers. "De rechtbank gaf uiting aan haar 'verwondering' dat Holleeder buiten de rechtszaal meer vertelde dan daarbinnen" (regels 11-14).

De Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) vindt dat verdachten vrij met de pers moeten kunnen praten (regels 15-20).

Lees tekst 12.

- 2p **35** Welke functies van de media in het proces van politieke besluitvorming zijn te herkennen in tekst 12? Noem er twee en licht je keuze toe door te verwijzen naar een fragment uit de tekst.

NVJ-secretaris Thomas Bruning verwijst naar de vrijheid van meningsuiting (regels 15-17). De vrijheid van meningsuiting is niet onbeperkt.

In grondwetsartikel 7 staat dat "niemand voorafgaand verlof nodig heeft om door de drukpers gedachten en gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet".

Dit laatste houdt in dat er grenzen zijn aan de vrijheid van meningsuiting, zoals wanneer het gaat om het verkondigen van laster over iemand (regel 22) of smaad.

- 2p **36** Geef twee andere voorbeelden van uitlatingen die strafbaar zijn volgens de wet.

Om te voorkomen dat een journalist(e) zich laat gebruiken door de geïnterviewde moet hij of zij een aantal zaken in acht nemen. Zo staat in regels 28-31 dat een journalist zijn of haar bronnen moet checken. Een lezer of kijker moet ervan uit kunnen gaan dat de informatie die hij/zij tot zich neemt, betrouwbaar of zo objectief mogelijk is.

- 2p **37** Noem twee **andere** journalistieke normen of regels.